

Біль і безсмертя Бабиного Яру

(До 75 - річчя трагедії)

1941

1943

*Презентацію підготувала
Л. Лізановська, зав. сектору*

22 червня 1941 рік

В історію нашої країни вписано немало трагічних сторінок. Однією з таких є Друга світова війна, яка обернулася низкою жахливих подій. Вона забрала життя мільйонів ні в чому не винних людей та принесла величезні матеріальні збитки.

22 червня 1941 року німецька авіація бомбардувала мирні села і міста. Фашистські війська вступили на територію нашої країни, а 11 липня, не зважаючи на опір, уже підійшли до Києва – столиці нашої держави.

Форсувавши Дніпро в районі Кременчука, німецьким військам вдалося оточити Київ, а 19 вересня місто було захоплене ворогом.

Оборона Києва тривала 78 днів.

Київ 1930-х років. Площа 3-го Інтернаціоналу
(Європейська)

Київ. Хрещатик, серпень 1941року

Київ був одним з найбільших міст (після Москви та Ленінграда) за чисельністю жителів.

У 1939 році за переписом у Києві проживало 846,7 тис. мешканців. Українці складали основну частину населення. Четверту частину – складали євреї.

Німецьке командування блискавично й фундаментально організовувало акцію знищення єврейського населення.

26 вересня 1941 р. відбулася нарада, де були прийняті заходи щодо ліквідації євреїв. Було визначене місце розстрілу – Бабин Яр, один з найбільших на території Києва ярів, довжиною понад 2,5 км, глибиною від 10 до 50 метрів.

Бабин Яр вперше згадується під нинішньою назвою в 1401 році, коли господиня трактиру, який тут розташовувався, продала ці землі домініканському монастирю.

У XV-XVIII століттях в літописах також зустрічалися назви «Шалена Баба» та «Бісова Баба».

Неподалік від Бабиного Яру у 1869 році заснували Сирецький військовий табір. У 1870 році територія на півдні Бабиного Яру була використана під будівництво Лук'янівського кладовища, територія якого на сьогоднішній день є заповідною зоною.

Саме в 1941 році на території Бабиного Яру відбулися події, які принесли цій місцевості сумну популярність.

В роки фашистської окупації Бабин Яр став всесвітньо відомим місцем трагедії, що стала символом Голокосту, найбільшим інтернаціональним цвинтарем в Україні.

Все жидаы города Киева и его окрестностей должны явиться в понедельник 29 сентября 1941 года к 8 часам утра на угол Мельниковой и Доктерівської улиц (возле кладбища).

Взять с собой документы, деньги и ценные вещи, а также теплую одежду, белье и пр.

Кто из жидов не выполнит этого распоряжения и будет найден в другом месте, будет расстрелян.

Кто из граждан проникнет в оставленные жидами квартиры и присвоит себе вещи, будет расстрелян.

Наказується всім жидам міста Києва і околиць зібратися в понеділок дня 29 вересня 1941 року до год. 8 ранку при вул. Мельникова — Доктерівській (коло кладовища).

Всі повинні забрати з собою документи, гроші, білизну та інше.

Хто не підпорядкується цьому розпорядженню буде розстріляний.

Хто займе жидівське мешкання або розграбує предмети з тих мешкань, буде розстріляний.

Sämtliche Juden der Stadt Kiew und Umgebung haben sich am Montag, dem 29. September 1941 bis 8 Uhr i Ecke der Melnik- und Dokterivski-Straße (an dem Friedhofen) einzufinden. Mitzunehmen sind Dokumente, Geld- und Wertachen, sowie warme Bekleidung, Wäsche usw. Wer dieser Aufforderung nicht nachkommt und a-derweilig angetroffen wird, wird erschossen. Wer in verlassene Wohnungen von Juden eindringt oder sich Eigentümern daraus aneignet, wird erschossen.

У вересні 1941 року по всьому Києву було розміщено оголошення російською, українською і німецькою мовами, де всьому єврейському населенню було наказано зібратися 29 вересня на розі вулиць Мельникова і Дехтярівської до 8 години ранку з документами та цінними речами. За невиконання наказу – розстріл.

До Бабиного Яру існували зручні підходи. Поряд була залізнична станція Лук'янівка – товарна. Це давало можливість створити враження у приречених, що їх чекає переїзд на нове місце проживання.

Було встановлено пропускний пункт, за який проходило не більше 30-40 осіб. Їх зганяли на край яру, а кулеметник, який знаходився на протилежному боці, розстрілював відразу всіх. Щоб заглушити крики, голосно грала музика, а над яром кружляв літак.

Лише за два дні 29 та 30 вересня 1941- го року там розстріляли майже 34 тисячі євреїв.

Розстрілам підлягали також партійні та радянські активісти, підпільники, радянські солдати – військовополонені, «саботажники», порушники комендантської години, члени Організації Українських Націоналістів.

Протягом 1941—1943 років у Бабиному Яру розстріляно 621 члена ОУН, серед них і відому українську поетесу Олену Телігу разом із чоловіком Михайлом.

У Бабиному Яру було знищено декількох священнослужителів і монахинь, серед яких Архімандрит Вишняков, протоієрей Павло за заклик до захисту Вітчизни від фашистів.

Олена та Михайло
Теліги

Було знищено тисячі людей з розумовими і фізичними вадами, які знаходились у лікарнях. Так, недалеко від яру, який став своєрідною могилою для багатьох людей, розташовувалася психіатрична лікарня ім. Івана Павлова. Її пацієнти, у кількості 752 чоловік, були розстріляні першими ще 27 вересня 1941 року.

Зокрема, 10 січня 1942 року було страчено близько 100 матросів і командирів Дніпровського загону Пінської військової флотилії.

Бабин Яр також став могилою для п'яти циганських таборів. Масові розстріли у Бабиному Яру та розташованому поруч із ним Сирецькому концтаборі проводилися і пізніше, аж до звільнення Києва від окупації.

До Бабиного Яру постійно курсували «душогубки» – спеціальні машини, обладнані так, щоб спрацьовані бензинові випари потрапляли до кузова, у якому перебували люди. За кілька хвилин руху машини у кузові залишалися мертві тіла...

1943 року чотири рази на тиждень ця машина вирушала у бік Яру...

Останніми жертвами стали місцеві жителі, які не виконали наказу окупантів про евакуацію Києва.

У серпні 1943 р., коли радянські війська були уже неподалік Києва, окупанти взялися «замітати сліди». Відкопувати і спалювати трупи Бабиного Яру примусили в'язнів Сирецького концтабору, які працювали з кайданами на ногах. Поводилися з ними вкрай жорстоко. Жили полонені в землянках.

28 вересня 1943 р. вони склали останню піч для спалювання тіл, хоч розуміли, що споруджують її для себе і вночі здійснили відчайдушну спробу втекти. У ніч на 29 вересня 1943 року в Бабиному Яру відбулося повстання 329 ув'язнених - смертників, з яких урятувалися лише 18 осіб.

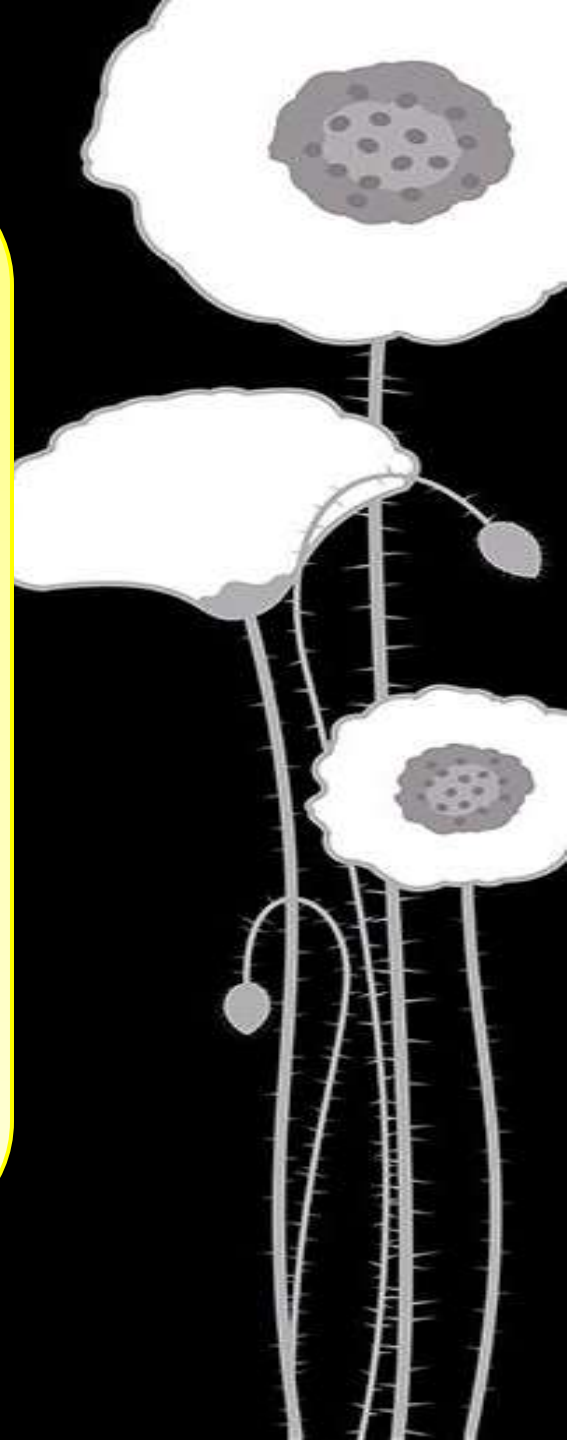
За різними підрахунками всього в Бабиному Яру було розстріляно від 70 000 до 150 000 чоловік.

БАБИН ЯР

Бабин Яр, Бабин Яр, Бабин Яр...
Розкажи ти мені, Бабин Яр,
Як тебе утішали тополі.
Я візьму лише часточку болю
І у серці нестиму, мов дар.
Пам'ятаєш війну, Бабин Яр.
Під асфальтом кривава дорога
В крик благає Всевишнього Бога,
Щоб на світі не стало примар.
Благодаті тобі, Бабин Яр.
Ти не бійся, це бруньки
стріляють, Салютують, весну
прославляють.
В очі сліпить вогнями стожар.
Щиросердно скажи, Бабин Яр,
Чи ти вибачив катам і вбивцям?
Змивши кров у джерельних
криницях,
Чи вознісся в граніті до хмар?
Бабин Яр, Бабин Яр, Бабин Яр.
Тетяна Левицька

*Пам'ять
заради
майбутнього*

Меморіал трагедії Бабиного Яру

Річниця трагедії Бабиного Яру завжди була й залишається приводом не тільки згадати про жертв війни та Голокосту, але й вшанувати героїв опору нацизму, що стали взірцем взаємоповаги між народами, прикладом духовного подвигу заради порятунку життя людей.

В житті моєму теж був Бабин Яр:
Ішли по вісім вулицею міста —
діди, чоловіки, жінки і діти —
і понад ними нісся дивний гул:
мов стогін сотні скарг, немов скигління,
мов здавлений у горлі дикий плач.
Попереду сивоволосий муж —
високий, у розстебнутій сорочці,
з піднятою угору головою —
це наш знайомий, Гольдберг, наш сусід.
Він був не раббі — він був тільки лікар,
він філософію любив і був музика.
(Звичайно він життя лиш рятував,
та довелося рятувати гідність).
Довкола ліс багнетів на рушницях —
конвой із педантичних молодців.

Шоломи світять в сонці, мов на свято,
і блиск іде від чищених чобіт.
Чи хлопці ці також читали Гете
і слухали “Тангойзера” й “Ізольду”?
Чи й серед них — філософи й музики?
Мені дванадцять років. Від вікна
мене насилу відтягає мати.
Вона стискає у зубах п’ястук
і кров із пальців маже їй обличчя.
Мене кладуть у ліжко. Я в гарячці.
Мені ввижається в стіні розбитий череп.
Немає тільки батька. Він — в stodolі,
в чужім селі, заритий в сіно, скрився
перечекати ніч, що вдень настала.
Та він — не сам. Із ним сусід наш,
Гольдберг, син лікаря, філософа й музики.

Марта Тарнавська

Пам'ятний знак «Менора» на честь євреїв, що загинули у Бабиному Яру

Народе, що дав геніїв великих,
Народе, що несеш із світових глибин
Високий чесний дух серед обмовин диких,
Низький тобі уклін!
Нас хліб живив один, одні поїли води,
Ділили, як брати, ми радість і печаль.
І нам за землю цю, за цвіт її свободи
Життя віддять не жаль.
Нас не зломить повік, бо ми не поодиначі,
А попліч ідемо крізь темряву негод...
Не умирать, а жити, євреї, українці!
Нехай живе народ!

М. Рильський

З метою увіковічити пам'ять про євреїв – жертв нацизму 1933 - 1945 років за рішенням Кнесету 1953р. в Єрусалимі було створено Національний меморіал Катастрофи та Героїзму «Ядва-Шем» та Зал Пам'яті. У центрі залу горить вічний вогонь, а поблизу встановлено пам'ятну плиту, під якою спочиває попіл спалених в'язнів таборів смерті.

На підставі Закону держави Ізраїль про Пам'ять Катастрофи (1951 р.) людей, що були готові на самопожертву заради іншого, почали називати Праведниками народів світу. Високе звання дістали 23 788 осіб, вихідці з 45 країн світу, серед яких християни і мусульмани, віряни й атеїсти, чоловіки і жінки, люди всіх професій та різного віку, освічені та неграмотні, багаті та бідні. Усіх їх об'єднували людяність і мужність, прагнення, попри фашистський терор, зберегти найкращі моральні якості людини.

Найбільше Праведників, які ризикували власним життям заради порятунку інших, було у Польщі – 6266, Голландії – 5108, Франції – 3331 та Україні – 2363 особи.

Бабин Яр

Позаду них - страшна безодня ями,
Попереду - несамоविта лють...
Маленький хлопчик прикипів до мами:
- Нас не уб'ють, матусю? Не уб'ють?
- Не бійся, синку. Пригорнись до неньки.
На тебе зійде Божа благодать!
Тебе не вб'ють, бо ти ж іще маленький,
А діток навіть звірі не їдять...
Від залпу листя аж затріпотіло,
Птахи сполохано рвонулися увись...
Синочка мати затулила тілом.
Убили всіх, а він живим лишивсь.
Та знов смерть дивиться крізь дула автоматів.
Чому ж така незрозуміла злість?
І він на пальчиках показує солдатам:
- Мені ж шість роцків, всього тільки шість...
Мій хлопчику! Надіявсь ти на диво.
Ти вірив у всесильність доброти...
Дощ моросив над містом сиротливо, -
То плакав світ,
То світ просив:
- Прости.

З ініціативи ОУН на честь 50-ї річниці трагічної загибелі у Бабиному Яру Олени Теліги та інших учасників націоналістичного підпілля було встановлено дубовий Пам'ятний Хрест, що не дає забути про українські жертви в Бабиному Яру.

Бабин Яр є важливим символом збереження національної пам'яті українського народу.

Похилений вітром осіннім,
Над Бабиним Яром стою.
Отця сивобрового бачу,
І брата, і матір свою.
Не тут вони тяжко вмирали,
Не тут вони зморені сплять.
Та їхні молитви й благання
В деревах десь тут шелестять.
Тут Київ та рід мій козацький,
Тут наша свобода в крові.
Над братнім усопшим народом
Ми молимося, мертві й живі.
Я бачу – то мамині сльози
Блискочуть на хвилях Дніпра,
Я знаю – моя Україна
Воскресне на поклик добра!

Д. Павличко

Національний історико-меморіальний
заповідник Бабин Яр

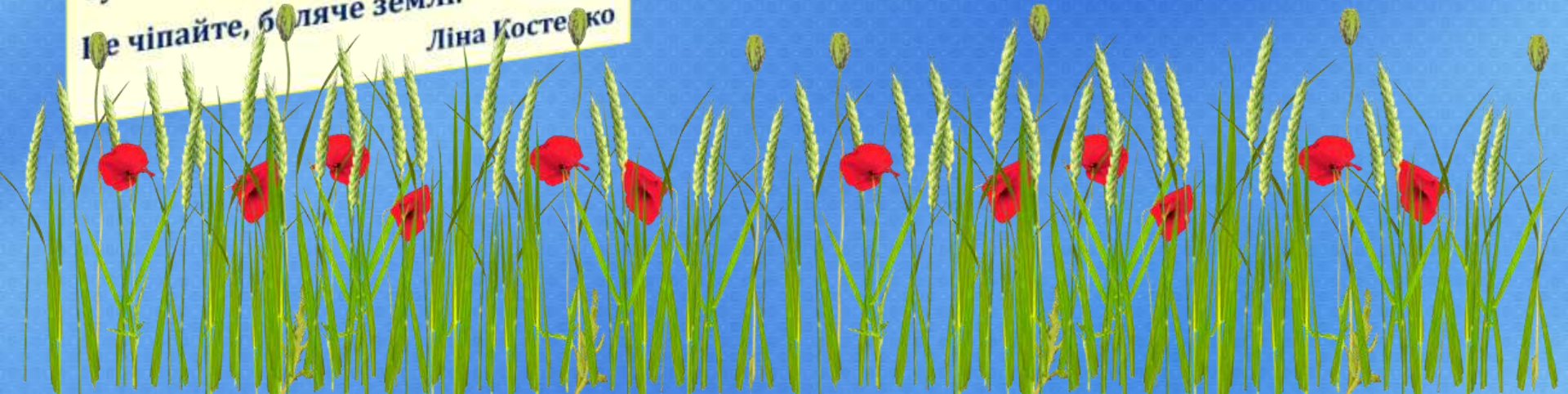
**...Великий боже, ми з твоєї згоди
Проходимо дорогу в Бабин Яр,
Де смертно ти поєднуєш народи,
Щоб зберегти життя й свободи дар...
Втіши плачі і зойки в тьмі глибокій,
Серця розбиті ласкою вгорни.
Даруй святому праху вічний спокій,
Благословенні, непробудні сні!**

«Реквієм» Дмитро Павличко

Гілку показали на вербі.
Широко руками розвели.
Кажуть люди: десь тут у долині
Всі живцем закопані були.
Тут Одарка, невсипуща мати,
Миротвориця дитячих чвар.
Тут Лаврін прислів'ями багатий,
І Кривенко, сивий чоботар.
Тут Юрко і чорноока Хана,
Всі малі товариші мої.
Тут земля, а в ній глибока рана,
Не чіпайте, боляче землі.

Ліна Костенко

Нині Бабиного Яру фактично немає, його зрівняли із землею. Лише верхів'я урочища Бабин Яр у межах вулиць Дорогожицької, Мельникова, О. Теліги та Оранжерейської залишилося незабудованим – як свідчення трагедії світового масштабу, місце історичної пам'яті.

Використані джерела:

1. Великая отечественная война 1941 – 1945 : энциклопедия. – / Гл. ред. М. М. Козлов. – Москва : Сов. энциклопедия, 1985. – 832с., 35 л. илл.
2. Великая отечественная война 1941 – 1945 : словарь – справочник / Н. Г. Андроников, А. С. Гимшан, М. М. Кирьян [и др.]; ред. М. М. Кирьян. – Москва : Политиздат, 1985. – 527с.
3. Кузнецов А. Бабий Яр : роман-документ / А. Кузнецов. – Москва : Сов. писатель, 1991 . – 336 с.
4. Бабин Яр [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Електрон. дані . – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D0%BD_%D0%AF%D1%80 . – Назва з екрана. – Дата перегляду : 29.9.2016.
5. Бабин Яр : картинки . – Електрон. дан. – Режим доступа. - <https://yandex.ua/images/search?text=%D0%B1%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D0%BD%20%D1%8F%D1%80&stype=image&lr=963&noreask=1&parent-reqid=1475134935552312-1810592590755962049283245-man1-3693&source=wiz>. – Название с экрана. – Дата просмотра : 29.09.2016.
5. Правда про Бабин Яр : книга: док. дослідж. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://www.e-reading.club/bookreader.php/1001076/Tur_Tetyana_-_Pravda_pro_Babin_Yar._Dokumentalne_doslidzhennya2.html. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 29.09.2016.